

Віктор ВІКТОРОВ, Володимир ПРИХОДЬКО

ЗНАЧЕННЯ, РОЛЬ ТА СЕНС МАКРОПЕДАГОГІКИ ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

У статті доводиться необхідність введення до обігу поняття «макропедагогіка», яке, на думку авторів, об'єктивно віддзеркалює певні процеси у вищій школі України. У цьому аспекті критично розглядаються стандарти вищої освіти, висувуються пропозиції щодо удосконалення освітнього середовища в країні.

До постановки проблеми. Весною 1990 р. у Загорську (Сергієвому Посаді) під керівництвом Г.П.Щедровіцького проходила показова нарада зі змісту освіти. Один з учасників, добре відомий учений, зробив повідомлення про те, як він бачить можливість істотного посилення методичного керівництва навчальним процесом у вищій освіті.

Основні ідеї представленої доповіді, навіть в умовах жорсткого нормування життя вищої школи, які були характерними за часів СРСР, викликали у присутніх справжній шок. Після тривалої паузи пролунав обурений жіночий голос: «Шановний Юрію Миколайовичу! Студенти це люди, так би мовити — Божі створення. Як Ви можете пропонувати так з ними поступати!» Доповідач, застібнувши гудзики на форменому кітелі, зробив «струнко» і чітко промовив: «Свідчу, за всі роки моєї роботи в Київ-

ському інституті інженерів цивільної авіації жодне Боже створення на навчання туди не поступило». Ну, а для не людей, можна було зрозуміти з відповіді, запропонована схема була б у самий раз.

На прикладі вищої школи України, де пропозиція, про яку піде мова далі, була не лише з вдячністю сприйнята, але і з успіхом реалізована. Розглянемо до чого ведуть рішення в сфері навчання і виховання на національному, державному і політичному рівнях, які мають бути віднесені до компетенції *макропедагогіки*. Це нове для системи освіти поняття, що ми вводимо, співзвучно поняттю *макроекономіка*, адже від радикальних рішень на міжнародному і національному рівнях, які стимулюють, направляють і підтримують всі останні дії виконавців, повною мірою залежать економічні (педагогічні) процеси і явища безпосередньо «в житті» [9].

Проблема формування особистості в сучасній українській вищій школі. Увесь процес освіти у нас визначається Законом України №1060-ХІІ «Про вищу освіту» [1], який був прийнятим 17 січня 2002 р., з подальшими змінами і доповненнями, останнє з яких датовано 11 червня 2008 р. (далі — Закон).

Закон визначає, що вся діяльність національної вищої школи будується на дотриманні певних стандартів. Систему стандартів вищої освіти складають державний і галузеві стандарти, а також стандарти вишу. При цьому у ньому зазначається: «Стандарти вищої освіти є основою для оцінки якості вищої освіти і професійної підготовки, а також якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів, незалежно від їх типів, рівнів акредитації і форм вчення» [2, 58].

У Законі визначено, що вища освіта — це той рівень освіти, який добувається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного і цілеспрямованого процесу засвоєння змісту освіти, який ґрунтується на повній середній освіті і завершується придбанням певної кваліфікації за результатами державної атестації [2, 48—49]. Що до змісту вищої освіти, то в Законі підкреслюється, то це підпорядкована цілям і потребам суспільства система знань, умінь і навиків, професійних, а також *світоглядних і цивільних якостей* (авт.), яка має бути сформована в процесі навчання з врахуванням перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури і мистецтва.

А тепер поглянемо, як ці чітко виписані вимоги до змісту вищої освіти в частині світоглядних і цивільних якостей розкриті і, головне, реалізовані у державному і галузевих стандартах, а також стандарті вищого начального закладу? Відповідь на це питання можна знайти в статті 11 Закону, в якій, в останній редакції, маємо наступне: «Державний стандарт містить такі елементи: перелік кваліфікацій по відповідним освітньо-кваліфікаційним рівням; перелік напрямів і спеціальностей, з яких проходить підготовка фахівців у вишах, відповідно освітньо-кваліфікаційним рівням; вимоги до освітніх рівнів вищої освіти; вимоги до освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої освіти».

Звертаємо увагу на те, що в статті 12 Закону, з точки зору *макронадогогки*, зафіксовані важливі уточнення: «Вимоги до освітніх рівнів вищої освіти містять вимоги до рівня формування в особи соціальних і цивільних якостей з врахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності, а також вимоги до формування у неї патріотизму до України і знання української мови». І далі по тексту: «Вимоги до освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої освіти містять вимоги до професійної підготовки фахівців з врахуванням суспільного розподілу праці» і так далі і тому подібне. Можливо, формування особи, унаслідок важливості теми для будь-якої національної вищої школи, знайшло своє віддзеркалення в двох інших стандартах (галузевому і вишовському), де повинно розкриватися?

Цитуємо за текстом: «Галузеві стандарти вищої освіти містять освітньо-кваліфікаційні характеристики (ОКХ) випусників ВНЗ; освітньо-професійні програми (ОПП) підготовки; засоби діагностики якості вищої освіти». І далі: «ОКХ випусника ВНЗ відображає цілі вищої освіти і професійної підготовки, визначає місце фахівця в структурі галузей економіки держави і вимоги до його компетентності, інших соціально важливих якостей, систему виробничих функцій і типових завдань діяльності і умінь для їх реалізації» [2, 60]. І нарешті: «Стандарти вищого навчального закладу містять перелік спеціалізацій по спеціальностях; варіативну частину ОКХ і ОПП; варіативну частину коштів діагностики якості вищої освіти; учбові плани; програми навчальних дисциплін» [2, 58–59].

Ось так майже непомітно для тих, хто знайомиться із Законом, теми формування у особи соціальних і цивільних якостей з врахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності, а також вимог до формування у неї патріотизму до України і знання української мови *зникають* [5]. Пішли вони і з національної вищої школи, бо в ОКХ і ОПП, а саме про цю ідею, про цю вузько орієнтовану норму на підготовку за фахом йшла мова в ході доповіді в Загорську, мабуть тому що неможливо описати стандартами процеси формування у особистості *світоглядних і цивільних якостей*.

Саме так, непомітно, у відповідності до *макронадогогічних лаянів*, процеси формування особистості вироджуються в утилітарну професійну підготовку. Саме тому ми, працівники вишів України, вже прибрали з вживання, наприклад, такі важливі для вищої освіти поняття як *вступ на навчання* (замінили *набором*), *навчально-виховний процес* (тепер *проведення навчальних занять*) і *навчальна діяльність* (її нинішній еквівалент *відвідання навчальних занять*).

Як наслідок, *вже немає і освіти*, як створеного образу майбутнього в свідомості студента і свідомого руху до нього через навчальні дисципліни і значну самостійну роботу в прагненні злитися з цим образом [3, 6, 7]. Сьогодні все зводиться до процесу підготовки фахівців або придбання професійно важливих умінь і пов'язаних з ними знань. *Нічого іншого отримати не можна*, якщо вибрати за орієнтири для вищої школи ОКХ і ОПП.

При цьому простежуються чимало *макропедагогічних лянів*, які були допущені чиновниками від освіти у різні часи. Перший з них — поділ вищих навчальних закладами на рівні акредитації. Не життєздатність такого умовного розділу підтверджує законопроект за № 6194 від 16.03.2010 «Про вищу освіту» (нова редакція) [10], у статті 23 якого «Типи вищих навчальних закладів» відсутнє ранжування ВНЗ за рівнями акредитації.

До чого веде утилітарність можна зрозуміти, пригадавши кадри відеохроніки, які були продемонстровані на українських і російських телеканалах в січні 2008 р. Кримська молодь, активно підтримана представниками прогресивних соціалістів, комуністів та інших партій, орієнтованих на те аби нічого не міняти, вчинили наступну дію. Виготовивши опудало міністра освіти і науки України, закидали його нечистотами та спалили його за те, що на сімнадцятому році незалежності було передбачено складання іспитів випускниками шкіл українською мовою (подібну акцію було повторено у тому ж Криму вже у 2010 році, тільки об'єктом спалення стали підручники з української мови). Дійсно, є від чого обуритися, молоді громадяни своєї країни, які народилися в той рік, коли Україна стала незалежною державою, повинні знати свою державну мову.

А як тут бути з «прогресивною» молоддю, яка мала поступити у вищі навчальні заклади України? Як через ОКХ і ОПП забезпечити дотримання державного стандарту у частині формування в особи соціальних і цивільних якостей? Адже випускник, в якій би країні він не отримав диплом про вищу освіту, і Україна тут не виключення, це не лише добре підготовлений фахівець з вибраної професії, але і особа, яка з повагою відноситься до своєї землі, її народу, історії і культури, докладляє зусилля до того, аби життя на батьківщині ставало краще [4, 7, 9].

Макропедагогічний підхід, як ми бачимо, не лише має право на життя, але і є гостро необхідним в той час, коли національна система освіти *визначає стандарти і пріоритети сучасного освітнього простору*. Вочевидь, що у випадку з нині діючим Законом України «Про вищу освіту» маємо справу з недосконалим законодавством, і як наслідок цього не вирішеною проблемою формування студента як особистості і громадянина. Як наслідок цього, виведення на перший план у ОКХ і ОПП основній ідеї орієнтації на забезпечення професійної підготовки, одночасно привело до втрати вищою школою ряду інших необхідних педагогічних процесів (*освіти і виховання, навчальної діяльності і соціалізації випускників*). А вже виховання базальних якостей культурної людини (*відповідальності і співпереживання, чуйність і прагнення допомогти тому, хто цього потребує*) жодними ОКХ і ОПП, орієнтованими виключно на те, аби студент щось *знав і вмів*, не охоплюється, не описується, а отже, і не поставлено до порядку денного сучасної української вищої школи. Тоді чого нам слід чекати від таких менеджерів і інженерів, лікарів і вчителів?

Література:

1. Закон України «Про вищу освіту». — Режим доступу: www.osvita.org.ua. — Назва з екрану.
2. Законодавство про освіту. Основні нормативні акти. Частина 1. Загальні питання вищої освіти / Упоряд.: Р.С. Кірін, С.В. Кострюков. — Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2007. — 152 с.
3. Приходько В.В. Про ціннісні передумови порочності нинішньої системи вітчизняного утворення (До теми гуманізації вчення і виховання у вищих навчальних закладах) // Проблемі гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти. Матеріали шостих Ірпінських Міжнародних педагогічних читань. 22—23 травня 2008 р. — С.185 — 194.
4. Приходько В.В. Педагогічна антропологія і направленість реформи вищої освіти в Україні // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Вип. 44. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. — Чернігів, 2007. — С.77 — 82.
5. Приходько В.В. Педагогічний вимір антропологічної катастрофи (Або про неминучість дійсної реформи вітчизняної вищої школи) // Гуманітарній журналі. — Дніпропетровськ, 2007. — Зима — Весна. — С.28-34.
6. Приходько В.В. Роль «образу» в навчальній діяльності і освіті студентів (приклад актуалізації і застосування навчальної технології) // TERTIA. Альманах. — Дніпропетровськ: НГУ, 2005.— С.110 — 114.
7. Приходько В.В. Від системи вищої освіти без освіти до системи з освітою людини / В.В. Приходько, В.Г. Вікторов // Вісник Дніпропетровського університету: Філософія. Соціологія. Політологія. — Вип. 14. — Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний університет, 2006. — С.19 — 26.
8. Приходько В.В. Віща школа як дзеркало українського суспільства / В.В. Приходько, В.Г. Вікторов // Міжвузівський збірник наукових праць. Філософія. Культура. Життя. Випуск 28. — Дніпропетровськ, 2007. — С.132 — 136.
9. Приходько В. Чи потрібно готувати солдатів до минулої війни? (Від загаданок викладачів до формування діяльної особистості студента) / В.В. Приходько, В.Г. Вікторов // Освіта. — 2005. — № 34. — С.12 — 13.
10. Законопроект «Про вищу освіту» (нова редакція). — Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua. — Назва з екрану.

***Виктор Викторов, Владимир Приходько.* Значение, роль и смысл макропедагогика для современной Украины.**

В статье обосновывается необходимость введения понятия «макропедагогика», которое, по мнению авторов, объективно отражает некоторые процессы в высшей школе Украины. В этом аспекте критически рассматриваются стандарты высшего образования, выдвигаются предложения относительно усовершенствования образовательной среды в стране.

***Victor Victorov & Volodymyr Prykhodko.* The Meaning, Role and Sense of Macro Pedagogy for Modern Ukraine.**

The necessity of introduction of concept «macro pedagogy» is grounded in this article which, to the author's mind, objectively reflects some processes at higher school of Ukraine. The standards of higher education are critically examined in this aspect. The propositions relating to the improvement of educational environment in the country are examined.